

FINNA-PALVELUN VUOSIRAPORTTI 2015

FINNA-PALVELUN VUOSIRAPORTTI 2015	1
VERSIONHISTORIA	2
TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN	2
Aikataulu.....	2
Sisältö.....	2
Kustannukset ja resurssit.....	3
OHJAUKSEN JA ORGANISOINNIN ONNISTUMINEN	3
RISKIEN TOTEUTUMINEN	3
VIESTINNÄN ONNISTUMINEN	3
PROJEKTIN ERI OSA-ALUEIDEN ONNISTUMINEN.....	4
1. INFRASTRUKTUURI JA JÄRJESTELMÄKEHITYS	4
2. AINEISTOJEN KATTAVA SAATAVUUS	5
3. YHTEISTYÖVERKOSTOT	5
4. LOPPUKÄYTTÄJÄT.....	5
5. PALVELUN KEHITTÄMISEN HALLINTA.....	6
FINNAN TUNNUSLUVUT.....	7

Versiohistoria

9.2.2016 versio 0.1 Ensimmäinen luonnos vuosiraportista, käsiteltäväksi Finna-konsortioyhmän kokoukseen 17.2.2016

Dokumentti löytyy projektin asiakaswikistä:

<https://www.kiwi.fi/display/Finna/Suunnitelmat+ja+raportit>

7.3.2016 versio 1

Tavoitteiden toteutuminen

Vuonna 2015 Finnan kehittämisen keskeisinä tavoitteina olivat yleisten kirjastojen käyttöönottojen esteiden poistaminen ja VuFind-ohjelmiston uuteen versioon siirtyminen. Lisäksi aineistojen käytettävyyttä ja löydettävyyttä on pyritty parantamaan mm. tuomalla paremmin esiin aineistoja tuottavia organisaatioita, selkeyttämällä kuvailukohteiden käyttöoikeustietoja ja rikastamalla indeksiä linkitetyn datan avulla. Tärkeänä tavoitteena oli myös jatkaa Finnan avoimen rajapinnan valmistamista julkaistavaksi. Finnan tulevaa kehittämistä pyrittiin selkiyttämään Finna-strategian muodostamisella, ylläpitopalvelun erottamisella muusta kehityksestä, raportoinnin kehittämällä ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan ulkopuolisten organisaatioiden mukaanoton palvelu- ja hinnoittelumallin suunnittelulla.

Aikataulu

Finnan henkilöresurssit vähenivät alkuvuonna odottamattomasti ja rekrytointiesteet eivät mahdollistaneet tilanteen korjaamista. Tämän vuoksi VuFind2-päivityksen lopullinen valmistuminen siirtyi vuoden 2016 alkuun. Uutta versiota jäi odottamaan myös osa vuodelle 2015 suunnitelluista kehitystehtävistä. Näistä merkittävimmät olivat organisaatioiden omat sivut finna.fi:ssä, Finnasta löytyvien fyysisten aineistojen paikantaminen maantieteellisesti ja osa yleisten kirjastojen verkkokirjastotoiminnallisuuden edellyttämistä ominaisuuksista. Joidenkin kehittämiskohteiden toteutus edellytti Finnaan kytkeytyvien palveluiden kehittymistä (AHAA, Museo 2015). Näiden hankkeiden viivästyminen vaikutti myös Finnan kehittämiseen. Tämä viivästytti ontologioihin perustuvien toiminnallisuuden kehittämistä ja Arkistolaitoksen asiakaspalveluiden integrointia Finnaan.

Sisältö

Vaikka kaikki toimintavuoden alussa asetetut tavoitteet eivät toteutuneet, saatiin versionvaihtoon liittyvät tehtävät lähes kaikki valmiiksi ja monta merkittävää toiminnallisuutta valmiiksi.

Vuoden alussa järjestetyssä kaikille yleisille kirjastoille tarkoitetussa työpajassa kartoitettiin kirjastojen käyttöliittymille tärkeitä ominaisuuksia ja toiminnallisuutta. Tämän pohjalta Finnaa kehitettiin yleisten kirjastojen tarpeisiin yhdessä Vaski-kirjastojen pilotissa Kirjastot.fi kanssa. Yleisten kirjastojen mukaantulon esteitä saatiin ratkottua ja Vaski-kirjastojen tuotantoon siirtynyt Finna-käyttöliittymä vaikutti osaltaan siihen, että vuoden aikana useat yleiset kirjastot ilmaisivat kiinnostuksensa ja ilmoittautuivat mukaan Finnaan. Vaikka lopullinen versionvaihto siirtyi vuoden 2016 alkuun, vuoden 2015 lopulla mukana olevat organisaatiot pääsivät kuitenkin jo

testaamaan Finnan uutta versiota ja sen uutta päivitettyä Hallintaliittymää. Vuoden lopulla valmistui myös Finnan avoin rajapinta ja kuvan käyttöoikeuksiin liittyvä hakusuodin suunniteltiin toteutettavaksi.

Marras-joulukuussa 2015 kerättiin Finnan kaikkien näkymien käyttäjiltä palautetta verkkokyselyllä. Vastauksia saatiin yli 12 000, valtaosa vastaajista (64 %) oli opiskelijoita. Kyselyn perusteella käyttäjät etsivät Finnasta eniten tiettyä aineistoa (46 %) tai he varaavat ja uusivat kirjastoaineistoa (31 %). Eniten asiakkaita kiinnostavat suoraan verkossa saatavilla olevat aineistot. Niitä ovat esimerkiksi kuvat, kirjat, lehdet ja artikkelit, videot ja äänitteet, nuotit, opinnäytteet, kartat, taideteokset, esineet ja arkistoaineistot. Edellisen vuoden kyselyyn verrattuna aineiston löydettävyys parani lähes 10 prosenttia. Käyttäjät antoivat Finnalle keskimäärin arvosanan 8 asteikolla 0-10. Ilahduttavaa oli, että 95 % suosittelisi palvelua myös muille.

Kustannukset ja resurssit

Finnan toimintavuonna 2015 erityisesti teknisen kehityksen edellyttämät resurssit eivät mahdollistaneet kaikkien tavoitteiden saavuttamista. Helsingin yliopiston kaikille laitoksilleen (ml. erillislaitokset) asettaman rekrytointikiellon vuoksi tilannetta ei pystytty myöskään korjaamaan.

Ohjauksen ja organisoinnin onnistuminen

Projektiorganisaatio pysyi rakenteeltaan toimintavuonna ennallaan: projektia johdettiin KDK-ohjausryhmän, Finna-konsortioyhmän ja lähiohjausryhmän muodostamassa ohjauksen hierarkiassa.

Kehitystehtävien priorisoinnissa ei tehty merkittäviä muutoksia vuoden aikana. Versionvaihtoon liittyviä tehtäviä painotettiin ja uusia ominaisuuksia ei lähdetty enää toteuttamaan vanhaan versioon. Ketterän kehittämisen menetelmä vaihdettiin Scrumista Kanbaniin, jotta se vastaisi paremmin kehitystyön luonnetta ja vähentäisi suunnitteluun menevää aikaa.

Riskien toteutuminen

Projektisuunnitelmassa mainituista riskeistä osa on realisoitunut ja niihin on pyritty reagoimaan. Vuonna 2015 suunnitellusta järjestelmän kehityksestä ei pystytty toteuttamaan kaikkea. Tähän pyrittiin reagoimaan tehtävien priorisoinnilla ja viestimällä valituista painotuksista. Rekrytointiesteet eivät mahdollistaneet lisäresurssien hankkimista, vaikka se muuten olisi ollut mahdollista.

Riskiä epäonnistua Finna.fi-näkymän metadatan avaamisessa CC0-lisensoituna rajapinnan kautta torjuttiin yhteistyössä Kuvailuvan metatiedon asiantuntijaryhmän ja korkeakoulukirjastojen kanssa. Vuoden aikana luotiin käytännöt yksilöidä korkeakoulujen käyttöoikeuksiltaan rajoitettua metatietoa ja kehitettiin tapoja suodattaa pois sellainen kuvailutieto, jota ei voida tarjota CC0-lisenssillä.

Viestinnän onnistuminen

Viestinnän tavoitteena oli sitouttaa organisaatioita hankkeeseen sekä houkutella mukaan uusia arkistoja, kirjastoja ja museoita. Vuoden 2015 aikana viestintää ryhdyttiin kohdentamaan myös suoraan käyttäjille.

Organisaatioiden viestintää tuettiin järjestämällä kaksi viestintätyöpajaa sekä tarjoamalla valmiita viestintämateriaaleja asiakasviestintään. Kansalliskirjaston keskusteluforumilla organisaatioilla oli mahdollisuus keskustella Finnasta ja sen kehityksestä. Finnan asiakaswiki sekä sähköpostilista toimivat tärkeimpinä viestintäkanavina organisaatioiden suuntaan.

Kansalliskirjasto markkinoi Finnaa vuoden aikana eri tavoin tapahtumissa ja sosiaalisessa mediassa. Finna osallistui syyskuussa Helsinki Design Week -ohjelmaan tapahtumalla Culture as Commons? Designing with Digital Heritage. Tapahtumassa kolme suunnittelijaparia saivat tehtäväkseen luoda 24 tunnissa Finna-aineistoista

uuden idean, teoksen tai konseptin. Työpareista muotisuunnittelija Sophie Sälekari ja informaatiomuotoilija Juuso Koponen valittiin myöhemmin Kansalliskirjaston vuoden asiakkaiksi.

Kaksivuotista Finnaa juhlistettiin Finna-päivässä marraskuussa. Aineistojen käyttöä ja avaamista käsitellyt tapahtuma houkutteli mukaan 250 osallistujaa.

Finnan näkyvyys sosiaalisessa mediassa kasvoi. Finnan Facebook-sivustolla oli vuoden lopussa lähes 900 seuraajaa.

Finnan medianäkyvyys kasvoi etenkin organisaatioiden Finnassa julkaisemien mielenkiintoisten aineistojen vuoksi. Kaikkiaan Finna oli esillä 54 lehtijutussa. Finnassa mukana olevat organisaatiot järjestivät vuoden aikana omia lanseeraustapahtumiaan, joilla markkinoitiin mm. ammattikorkeakoulujen uusia näkymiä.

Projektin eri osa-alueiden onnistuminen

1. Infrastrukturi ja järjestelmäkehitys

Versiopäivitys

VuFind-versiopäivityksen vuoksi Finnaa varten aikaisemmin tuotettua ohjelmistokoodia on käyty läpi ja sovitettu uuteen ohjelmistokehykseen. Tulevaa päivitettävyyttä silmälläpitäen on erityisesti huolehdittu, että Finnaa varten kehitettyjä ominaisuuksia on saatu mukaan kansainväliseen VuFind-kehityksen päähaaraan, jonne on tuotettu yli 200 muutosta ja n. 22.000 riviä uutta koodia. Versionpäivitys on edellyttänyt, että myös Finnan Hallintaliittymästä on tehty uusi versio. Hallintaliittymän koodia on samalla aloitettu siistimään mahdollista koodin avausta silmälläpitäen. Version vaihtoon liittyvä työ saatiin vuoden 2015 loppuun mennessä lähes valmiiksi ja mukana olevat organisaatiot ovat päässeet testaamaan Finnan uutta versiota ja sen Hallintaliittymää.

Käytettävyyden parantaminen

Versionvaihtoon liittyvä työ on sisältänyt myös useita käytettävyyttä lisääviä parannuksia. Koko käyttöliittymä sovitettiin uuteen päätelaitteen mukaan skaalautuvaan selainohjelmointikehykseen, sekä ikonit ja tyylitiedostot vaihdettiin käyttämään uudempia ja asiakkaille helpommin muutettavissa olevia tyyliratkaisuja. Käyttöliittymän parannukset ovat parantaneet erityisesti Finnan uuden version mobiilikäyttöä. Samalla parannettiin ominaisuuksia, jotka koskivat erityisesti mm. kuvien esittämistä Finnassa, uudenlaisten hakusuodatintoimintojen esittämistä, sekä tietuenäytön sovittamista erilaisille aineistoille.

Finna.fin ja organisaationäkymän uutta versiota ja uusien suunnitteilla olevien ominaisuuksien käytettävyyttä testattiin kahdessa eri käytettävyydestissä kuvatoimittajilla ja opiskelijoilla. Tuloksia iteroitiin toiseen testiin ja parannuksia toteutettiin mm. kuvien löydettävyyteen ja kuvien käyttöehtojen esittämiseen. Samalla testattiin ja todettiin toimiviksi vuoden alussa suunnitellut ja tehdyt muutokset välilehtien ja primo central –aineiston esitystapoihin. Nämä muutokset pohjautuivat aikaisempaan ”Finna ja tutkija” -käytettävyytutkimukseen.

Finna.fi-näkymän konseptista ja päärajoitetuista aineistoista keskusteltiin osallistuvien organisaatioiden kanssa. Pääsyrjoitettuihin aineistoihin liittyvää yksilöinnin tapaa selvitettiin yhteistyössä Kuvailevan metatiedon asiantuntijaryhmän kanssa.

Finnan hakutulosten relevanssissa havaittuja ongelmia on korjattu, sekä parannettu Finna.fi:n relevanssia.

Avoin rajapinta ja suodattaminen käyttöoikeuden mukaan

Finnan avoimen rajapinnan ensimmäinen versio toteutettiin 2015. Rajapinta avattiin loppukäyttäjille alkuvuodesta 2016 ja sen avulla muut sovellukset ja palvelut voivat hakea Finna.fi:n-sisältöjä REST-rajapinnan kautta. Digitaalisten kuvailun kohteiden käyttöoikeuksien esittämisen malli otettiin käyttöön Finnan käyttöliittymässä. Mallilla selkiytettiin aineistojen jatkokäyttöön ja hyödyntämiseen liittyviä kysymyksiä. Vuoden aikana käyttöoikeustietojen tuominen Finnaan osana kuvailutietoja yleistyi huomattavasti museoiden ja arkistojen digitoiduissa aineistoissa. Tietoihin perustuva hakuominaisuus suunniteltiin 2015 ja toteutettiin vuoden 2016 alussa.

Yleiset kirjastot

Yleisten kirjastojen Finna-käyttöliittymien ominaisuuksia (mm. saatavuustiedot, oma tili -toiminnot, rss-syötteet ja karuselli sekä omat suosikit) saatiin suunniteltua sekä toteutettua. Yleisille kirjastoille esimerkkinä toimiva Vaskin Beta-näkyvän ulkoasu suunniteltiin ja julkaistiin asiakkaille. Myös relevanssia testattiin ja kehitettiin yleisten kirjastojen aineistolle sopivammaksi. Musiikin ja puheen erottaminen toisistaan toteutettiin sekä suunniteltiin kauno- tieto ja musiikkiaineiston rajausmahdollisuus, joka toteutettiin vuoden 2016 alussa.

Vaikka organisaatioiden omat sivut finna.fi:ssä, Finnasta löytyvien fyysisten aineistojen paikantaminen maantieteellisesti ja osa yleisten kirjastojen verkkokirjastotoiminnallisuuden edellyttämistä ominaisuuksista jäi toteuttamatta, suunniteltiin niitä yhteistyössä Kirjatot.fi kanssa ja suunnittelu on valmiina toteutukseen vuonna 2016.

2. Aineistojen kattava saatavuus

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan ulkopuolisten organisaatioiden Finnaan mukaantulon valmistelu käynnistyi hinnoittelumallin ja mukaantulon kriteereiden suunnittelulla. Arkistojen tulevan hakemistopalvelun (AHAA) mahdollistaman uuden kuvailutavan hyödyntämisen suunnittelu Finnassa alkoi 2015. Tähän liittyvä selvitys ontologioiden hyödyntämismahdollisuuksista Finnassa jatkuu. Avoimen tieteen aineistojen saatavuuteen ja Finnaan liittyvistä kysymyksistä laadittiin ensimmäinen selvitys projektin sisäiseen käyttöön ja jatkotoimenpiteiden suunnittelun tueksi. Lisäksi teemaa työstiin syksyllä 2015 ydessä eri kirjastojen asiantuntijoiden kanssa Kirjastoverkkopäivien työpajassa otsikolla Avointen julkaisujen saatavuus, kirjastot ja Finnan rooli.

3. Yhteistyöverkostot

Tulevan toimikauden 2016–2017 konsortiorhymästä koottiin jäsenesitykset Kansalliskirjaston johtokunnan hyväksyttäväksi. Ryhmän toimintaa määritteleviä sääntöjä ja koko Finna-konsortion toimintaperiaatteita koskeva uudistusehdotus valmistui.

Tutkimus- ja oppilaitosyhteistyötä tehtiin Tampereen yliopiston, Turun ammattikorkeakoulun ja Åbo Akademin kanssa. Finnasta työstiin yhdessä opettajien ja opiskelijoiden kanssa aiheita eri aineiden kurssitöiksi ja oppinäytetöiksi. Helsinki Design Week -tapahtuma Culture as Commons? Designing with Digital Heritage järjestettiin yhteistyössä Finnaan osallistuvien organisaatioiden ja suunnittelutoimisto Wevolven kanssa. Useat osallistuvat organisaatiot avasivat aineistojaan hyödynnettäväksi aiempaa sallivammin käyttöehdoin ja laativat aineistoistaan suosikkikoosteita tapahtuman käyttöön.

Yhteistyössä Open Knowledge Finland -yhdistyksen AvoinGLAM-työryhmän kanssa valmisteltiin loppuvuodesta Finnan kautta saavutettavia avoimia kulttuuriaineistoja hyödyntävää mediakasvatuksellista työpajaa perusopetuksen tarpeisiin.

4. Loppukäyttäjät

Finna-palvelun kohdekäyttäjäryhmistä tarkasteltiin toimintavuonna erityisesti tutkijoita, korkeakouluopiskelijoita ja kuvatoimittajia. Alkuvuonna saatiin raportti konseptuaalisen tutkimuksen tuloksista eli tutkijoiden tiedontarpeista ja Finnasta tutkijoiden työvälineenä. Tuloksia esiteltiin huhtikuussa järjestetyssä käytettävyysteemaisessa seminaarissa. Loppuvuonna toteutettiin kaksiosainen käytettävyytutkimus, jossa korkeakouluopiskelijat ja kuvatoimittajat testasivat Finnan käyttöliittymäominaisuuksia. Molemmat selvitykset toteutti yhteistyökumppani User Intelligence Oy.

Palvelun käyttö kasvoi mukaan tulleiden organisaatioiden asiakkaiden ottaessa Finnan käyttöönsä. Sitoutunutta käyttöä kuvastaa se, että Finnan kaikissa näkymissä oli vuoden lopussa lähes 140 000 kirjautunutta käyttäjää. Myös käyttäjäkyselyyn vastaajamäärä kasvoi; kyselyyn saatiin huikeat 12 159 vastausta (2014 vastauksia oli 3 239).

Käyttötilastoista ja käyttäjäkyselyn vastauksista laaditaan vuoden 2016 alussa trendiraportti, jossa toimintavuoden aikaista käyttöä verrataan edelliseen vuoteen 2014.

Käyttäjien osallistamiseen tähtäävä käyttäjäfoorumi järjestettiin Finna-päivänä 10.12.2015. Tilaisuudessa Helsingin yliopiston folkloristiikan opiskelijat tutustuivat Finnaan ja pohtivat harjoitustehtävän avulla arkistoaineistojen luontevimpia esittämistapoja.

5. Palvelun kehittämisen hallinta

Vuoden aikana luotiin Finnan strategia, ja se ohjaa palvelun kehittämistä vuosina 2016 - 2020. Finnalle määritettiin myös palvelun osallistujapohjaa, sisältöä ja käyttöä kuvaavat tunnusluvut. Kesällä 2015 palvelusta tehtiin ensimmäinen Valtiovarainministeriön mallin mukainen kustannushyötyanalyysi. Kirjastoverkkopalveluille valmisteltavaa asiakastietojen hallintajärjestelmää pilotoitiin Finnan asiakastiedoilla. Ensimmäinen uudistetun Finna-palvelusopimuksen palvelutasoliitteen mukainen raportti esitettiin konsortiolle.

Finnan tunnusluvut

Finna-palvelun tunnusluvut	31.12.2014	31.12.2015
Indeksin viitteiden määrä	16,7 milj.	25,3 milj.
Aineistojen määrä finna.fi:ssä	9 milj.	10,2 milj.
Verkossa saatavilla olevia aineistoja finna.fi:ssä	1 milj.	1,2 milj.
Mukana olevat organisaatiot	85	253
Aineistoja tarjoavat organisaatiot finna.fi:ssä	53	106
Tuotannossa olevien näkymien määrä	14	32
Käynnit finna.fi:ssä	756 331	812 341
Käynnit kaikissa Finna-näkymissä	1,2 milj.	2,7 milj.

Käyttöön liittyviä tunnuslukuja raportoidaan ja analysoidaan tarkemmin vuoden 2015 trendiraportissa

- *Indeksin viitteiden määrä* kertoo kaikkien Finnaan eri tietolähteistä haravoitujen aineistokuvailutietojen määrään ilman, että ne yhdistyvät muiden tietolähteiden tietoihin ”deduplikoinnin” vuoksi. Määrä sisältää kaikissa Finna-näkymissä näytettäviä kuvailutietoja, myös mm. organisaatioiden omaan käyttöön lisensoitujen aineistojen kuvailut, joita ei näytetä finna.fi:ssä.
- *Aineistojen määrä finna.fi:ssä* kertoo finna.fi:ssä näytettävien kuvailutietojen määrän, niin että eri tietolähteistä tulevat identtiset kuvailutiedot lasketaan yhdeksi aineistoksi.
- *Verkossa saatavilla olevia aineistoja finna.fi:ssä* kertoo edellä mainitun tunnusluvun mukaisesti ne finna.fi:n aineistot, joihin liittyy joku linkitetty digitaalinen kuvailunkohde. Tällaisia ovat mm. linkitetyt kokotekstietueet, tai kuvat. Osa näistä aineistoista eivät ole avoimesti verkossa saatavilla.
- *Mukana olevat organisaatiot* sisältävät kaikki organisaatiot, jotka ovat solmineet, tai valtuuttaneet solmimaan Finnan palvelusopimuksen. Kimppana mukaan tulleet organisaatiot ovat siis tässä luvussa laskettu auki niin, että kaikki kimpan organisaatiot on otettu huomioon.
- *Aineistoja tarjoavat organisaatiot finna.fi:ssä* tarkoittaa kaikkia niitä organisaatioita (kimpat auki laskettuina), joiden aineistoja on finna.fi:ssä, tai sellaisissa omissa näkymissä, jotka on julkaistu.
- *Tuotannossa olevien näkymien määrä* tarkoittaa niitä näkymiä, jotka on julkaistu Finnan Hallintaliitymässä.
- *Käynnit finna.fi:ssä* tarkoittaa onnistunutta käyntiä (SFS-ISO2789 2.2.1)
- *Käynnit kaikissa Finna-näkymissä* tarkoittaa onnistunutta käyntiä missä tahansa julkaistussa Finna-näkymässä (SFS-ISO2789 2.2.1)